

ROMA, ROMÁN

A harmadik blokk kitekintést nyújt a cigány–magyar megkülönböztetés magyarországi kontextusából. Az itt szereplő cikkek romániai romákkal kapcsolatos különböző esetekről szólnak, felvázolva roma kisebbség és többség egy más erővonalak és szimbolikus tétek alapján rendeződő viszonyát, illetve egy berlini példán keresztül a roma migráció és az EU-állampolgárság intézménye közti ellentmondásokat. A különbség az első két blokkban vázolt magyarországi helyzettől itt nem a viszony problematikusságában rejlik, hanem abban, hogy a „mi a probléma valójában?” kérdésre adott válaszok itt más adottságok, korlátok és lehetőségek szerint alakulnak. A magyarországitól eltérő kontextusra tekintve a hazai történeteket is lehetséges a magától értetődő határvonalak adottságai helyett a határvonalak létrejöttének mechanizmusai felől szemlélni.

Az első cikk általánosabb, de már értelmező bevezetést nyújt a román–cigány viszony egymásba nyíló dimenzióiba. Milyen mechanizmus áll a háttérben annak, hogy a tömeges migráció miatt szinte testközelivé váló nyugati tekintet előtt a románok folyamatosan a román–cigány különbség hangsúlyozására kényszerülnek, miközben – mint Madonna nagy botrányt kavart bukaresti koncertjén – ugyanők válnak a roma kisebbség elnyomásának fő kelet-európai példájává is? Hogyan ismétlődik meg az elhatárolódásoknak ugyanez a összekapcsolódása egy bukaresti „bűnös negyed” kapcsán, ahova rendes ember sose tenné be a lábát, de tulajdonképpen nincs is mit tanulnia róla, hiszen „már mindent tud”? Miért nézi le mindenki, de hallgatja is mindenki a cigányokkal azonosított manele orientális popzenét? S miért annyira fontos a „drogosok” megkülönböztetése és a tőlük való elhatárolódás a gettón belül?

A következő írás az imént felsoroltak közül abból a folyamatból mutat fel néhány részletet, ahogyan a román/roma migránsok olaszországi megbélyegzése a romáktól való elhatárolódás és a nemzeti identitás nehéz vitáit veti fel a román közéletben. Keretes írásunk a Măilat eset néven elhíresült gyilkosság sajtórepciójával illusztrálja a történet olaszországi szálát.

Alina Silian egy speciális kontextusban, a szászok elvándorlása után átalakult demográfiai összetételű Szászföldön kérdez rá a romák változó pozíciója körüli nyilvános és kevésbé nyilvános vitákra. A terep itt a szőlőtermelő Zsidve község egyik faluja, ahol a rendszerváltás után privatizált szőlőgazdaság az olcsón és előnytelen feltételekkel kihasznált roma munkaerőre támaszkodik, a romák pedig a „rendes munka” érve alapján a hagyományos hierarchia helyett egyenlő státusra tartanak igényt a falu szimbolikus közösségén belül. Milyen eredményekkel járhat a romák szimbolikus elismerése a politikai játszmák és változó erőviszonyok játékterében? A „cigány” azonosítása itt nem annyira az identitás, az azonosítás kérdéseként merül fel, mint inkább az adott viszonyokon belüli pozicionálás és önpozicionálás, az e fölötti harcok és alkuk terepeként.

2009-ben Berlinben, miután egy nagyobb roma csoport telepedett meg az egyik közparkban, a romákkal kapcsolatba kerülő különféle intézményes szereplők – rendőrség, politikusok, aktivisták, szociális munkások, egyház stb. – egymásnak szükségszerűen ellentmondó módokon voltak csak képesek kezelni a helyzetet. Ayse Caglar és Sebastian Mehling állítása az, hogy a romák mozgása ebben az intézményes kontextusban magának az EU-állampolgárság intézményének az ellentmondásait viszi színre.